

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS
LIETUVOS TSR ISTORIJOS PROBLEMINĖ MOKSLINĖ TARYBA

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1985 METAI

VILNIUS „MOKSLAS“ 1986

INSTITUTE OF HISTORY
OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE LITHUANIAN SSR
THE SCIENTIFIC PROBLEM BOARD
OF THE HISTORY OF THE LITHUANIAN SSR

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1985

VILNIUS

1986

INSTITUT FÜR GESCHICHTE
DER AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER LITAUISCHEN SSR
PROBLEMISCHER-WISSENSCHAFTLICHER RAT
FÜR GESCHICHTSFORSCHUNG DER LITAUISCHEN SSR

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1985

VILNIUS

1986

АКАДЕМИЯ НАУК ЛИТОВСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ
НАУЧНЫЙ СОВЕТ ПО ПРОБЛЕМАМ
ИСТОРИИ ЛИТОВСКОЙ ССР

ЕЖЕГОДНИК
ИСТОРИИ
ЛИТВЫ

ГОД 1985

ВИЛЬНЮС «МОКСЛАС» 1986

Redakcinė kolegija:

Bronius VAITKEVIČIUS (vyr. redaktorius), Alfonsas EIDINTAS, Mečislovas JUCAS, Vytautas MERKYS, Vacys MILIUS, Leonas MULEVICIUS, Rita STRAZDŪNAITE (sekretorė), Tamara TARŠILOVA, Adolfas TAUTAVIČIUS, Irena VALIKONYTE, Regina ZEPKAITE (vyr. redaktoriaus pavaduotoja)

Li237 Lietuvos istorijos metraštis. 1985 metai = Ежегодник истории Литвы. Год 1985/LTSR MA, Istorijos inst., LTSR istorijos problem. moksl. taryba; Redkol.: B. Vaitkevičius (vyr. red.) ir kt.— V.: Mokslas.

Leidž. nuo 1973 m.

1986. 183 p.: iliustr. Lygiagr. antr. taip pat angl., vok. Str. santr. rus. LTSR MA istorijos inst. leid. 1985 m. bibliogr. / R. Strazdūnaitė, p. 147—149.— Bibliogr. str. gale ir išnašose.

Knygoje spausdinami pranešimai ir straipsniai apie Šiaulių žemę karo su Ordinu metu (1236 m.), Birutės kalną ir gyvenvietę Palangoje, ekonominę ir socialinę Klaipėdos krašto padėtį 1923—1939 m., Šiaulių prekybos institutą ir jo veiklą 1939—1944 m., Lietuvos liaudį Tarybų Sąjungos tautų kovoje su hitleriniu fašizmu Didžiojo Tėvynės karo metais. Yra žinių apie majoratinius dvarus (XIX a.—XX a. pradžia) ir kt.

L 0505040000—234 Z—86
M854(08)—86

BBK 63.3(2L)
9(TL)

ŠIAULIŲ PREKYBOS INSTITUTAS IR JO VEIKLA (1939—1944 m.)

ALBINAS VISOCKIS

Susikūrusiai Lietuvos buržuazinei respublikai iškilo vietinių kvalifikuotų kadruų ugdymo problema. Buržuazijos valdymo metais Lietuvoje juos rengė septynios aukštosios mokyklos, viena iš jų veikė Šiauliuose. Aukštojo mokslo istorijos klausimai lietuvių tarybinėje historiografijoje nušviesti tik fragmentiškai. Klaipėdos-Šiaulių Prekybos instituto kontingento ir išleistų specialistų skaičių yra aptaręs C. Mančinskas¹, apie instituto veiklą Klaipėdoje rašė P. Zostautaitė². Kai kurie autoriai, liesdami švietimo klausimus Šiauliuose, Prekybos instituto nemini³, nors šis institutas Klaipėdoje išleido tik dvi absolventų laidas, o vėliau, iki pat 1944 m., diplomuoto prekybininko vardo buvo siekiama Šiauliuose.

Šio straipsnio autorius, remdamasis Lietuvos TSR centriname valstybiniame archyve saugoma medžiaga, skelbtais darbais bei periodika, buvusio šio instituto studento bei dėstytojo V. Germano atsiminimais, stengiasi nušviesti Prekybos instituto veiklą Šiauliuose.

Prekybos instituto steigimo Lietuvoje idėja buvo iškelta 1923 m.; vyriausybė pavedė buvusiam Lietuvos pasiuntiniui Vokietijoje, Šveicarijoje, Italijoje J. Šauliui parengti būsimosios mokyklos statutą. Po dešimties metų, 1933 m., vėl susirūpinta tokios aukštosios mokyklos steigimu. 1934 m. spalio 1 d. buvo išleistas įstatymas, suteikiantis finansų ministrui teisę steigti prekybos mokyklą⁴, o spalio 8 d. pradėjo veikti Prekybos instituto pirmas kursas. Tai buvo privati mokykla su aukštosios mokyklos teisėmis finansų ministro žinioje. Iš pradžių ją oficialiai išlaikė Draugija prekybos institutui Klaipėdoje laikyti, o vėliau — valstybė. Klaipėdoje institutą baigė 85 absolventai.

1939 m. kovo 23 d. hitlerinei Vokietijai užgrobus Klaipėdos kraštą, iškilo ir mokymo įstaigų evakuacijos problema. Prekybos instituto vadovybė prašė finansų ministrą leisti persikelti į Kauną ir iš pradžių tokį sutikimą gavo⁵. Į Kauną, kaip į administracinį ir kultūrinį centrą, veržėsi dauguma inteligentijos aplenkdama provincijos miestus. Todėl po pasitarimų su Švietimo ministerija minėtas sutikimas buvo atšauktas. Nutarta Prekybos institutą ir Muzikos mokyklą (konservatoriją) perkelti į Šiaulius, Pedagoginį institutą — į Panevėžį, Vytauto Didžiojo gimnaziją — į Palangą, o amatų mokyklą padalyti tarp įvairių kitų šio profilio mokyklų.

Siauliai tuo metu buvo svarbiausias Siaurės Lietuvos prekybos ir pramonės centras, kuriame veikė keletas fabriku ir įmonių (du odos, trys linų apdirbimo, du baldų, du saldainių fabrikai, avalynės fabrikas „Batas“, „Maisto“ fabrikas ir kt.), buvo patogus susisiektis geležinkeliais ir plentais su Siaurės ir Vidurio Lietuvos rajonais.

1939 m. gegužės 1 d. persikėlimas iš Klaipėdos buvo baigtas, ir institutas pradėjo darbą⁶. Čia, panašiai kaip ir Klaipėdoje, institutas neturėjo savų patalpų. Išnuomotoje Tautininkų rūmų dalyje įsikūrė biblioteka, skaitykla, administracija ir viena auditorija. Dar dvi auditorijos buvo išnuomotos Mokytojų seminarijos patalpose, o vėliau dvi auditorijos, dvi nedidelės patalpos pratyboms ir dėstytojų kambarys — naujame Pašto valdybos pastate⁷. Instituto vadovybė išsirūpino, kad būtų statomos patalpos, specialiai skirtos Prekybos institutui ir Šiaulių prekybos mokyklai. Nutarta tam panaudoti ryšium su numatomomis olimpinėmis žaidynėmis Helsinkyje jau pradėtą ir, pasikeitus politinei situacijai, sustabdytą tarptautiniam turizmui skirtą viešbučio statybą. 1940 m. kovo mėn. inžinierius E. Manomaitis parengė rūmų projektą, kurio sąmatinė vertė buvo 1 100 000 lt⁸. Visus statybos darbus rangovas buvo įsipareigojęs užbaigti per vieną sezoną, iki ateinančių mokslo metų pradžios. Tačiau statyba užsitęsė, ir 1940 m. spalio 4 d. sutartis su rangovu buvo nutraukta. Statybą baigti pavesta Lietuvos TSR pramonės statybos trestui⁹.

Stojamųjų egzaminų į Prekybos institutą nebūdavo, studentais būdavo priimami visi gimnazijų ir joms prilygstančių mokyklų abiturientai pateikę pareiškimą. Mokymo kursą studentas privalėjo išėiti per trejus metus, kuriame nors kurse pasilikęs antriems metams — per ketverius metus. Ilgiau mokytis buvo negalima; studentas būdavo šalinamas iš instituto. Mokslo metai prasidėdavo rugsėjo 15 d., rudens semestras baigdavosi gruodžio 20 d., o pavasario semestras trukdavo nuo sausio 10 d. iki birželio 15 d. Paskaitų ir pratybų lankymas buvo privalomas. Institute studentai mokydavosi nuo 8 iki 18 val. su pertrauka pietums, o šeštadieniais — iki 12 valandos. Instituto vadovybės nuomone, toks režimas turėjo likti ir baigus institutą, t. y. dirbant. Vasarą studentai privalėjo atlikti dviejų mėnesių praktiką kurioje nors įmonėje.

Prieš žiemos ir pavasario atostogas vykdavo egzaminai iš išėito kurso dalies, o birželio mėnesį — keliamieji egzaminai iš viso kurso. Tiek keliamieji, tiek baigiamieji egzaminai būdavo griežti, tai liudija 1939 m. pirmosios keliamųjų ir baigiamųjų egzaminų sesijos, institutui įsikūrus Šiauliuose, rezultatai¹⁰:

	I kursas	II kursas	III kursas
išlaikė keliamuosius egzaminus	0	10	—
išlaikė baigiamuosius egzaminus	—	—	14
gavo 1 pataisą	11	7	6
gavo 2 pataisas	6	3	11
palikti kartoti kurso	16	7	5

Tarp geriausiųjų tų metų instituto absolventų buvo V. Germanas.

Mokslas Prekybos institute buvo mokamas. Studentai privalėjo mokėti tokius mokesčius¹¹:

imatrikuliacijos	25 lt
už mokslą kiekvieną semestrą	100 lt
studentų reprezentacijos reikalams per metus	5 lt
už praktikos darbus kiekvieną semestrą	25 lt
už diplomą	100 lt

Iš viso mokslas kainavo 890 lt, o pasilikus kartoti kurso antriems metams viename iš kursų — 1145 litai. Tik kartais prašantys studentai būdavo atleidžiami nuo mokesčių arba mokesčiai atidedami skolon. Instituto taryba turėjo teisę atleisti iki 30% semestrinių mokesčių. Kai kurie pažangūs ir neturtingi studentai gaudavo stipendijas. Pirmo kurso pirmąjį semestrą stipendiją gaudavo retas, nes dar būdavo nežinomas studento pažangumas. Pagal nuostatus stipendijos pirmame kurse neviršydavo 50, antrame — 70, trečiame — 100 litų per mėnesį. Tik ypač geri ir neturtingi studentai galėjo gauti daugiau. 1940 m. pavasario semestre stipendijos buvo paskirtos 19 pirmo, 14 antro ir 13 trečio kurso studentų¹². Be to, 100 litų stipendijas gaudavo besiruošiantys dirbti Susisiekimo ministerijos žinioje.

Baigusieji institutą, finansų ministrui sutikus, galėjo gauti stipendijas studijoms užsienyje¹³. Šia teise per visą instituto gyvavimo laiką pasinaudojo tik du studentai.

Mokslo priemonių bei patalpų atžvilgiu Prekybos institutas buvo viena iš vargingiausių Lietuvos mokyklų. Nei Klaipėdoje, nei Šiauliuose jis neturėjo bendrabučio. Instituto reklaminiame leidinyje ši situacija bandoma aiškinti, kad, vadovybės nuomone, „studentui prekybininkui dalis jo mokslo yra įgudimas verstis svetimų žmonių tarpe“¹⁴.

Studentų institute buvo nedaug. Kartu su institutu iš Klaipėdos į Šiaulius persikėlė absoliuti dauguma studentų: pirmąjį darbo Šiauliuose mėnesį pirmame kurse mokėsi 50, antrame — 26, trečiame — 33 studentai, iš viso 109 žmonės, iš jų 76 vyrai¹⁵. Absoliučią daugumą sudarė lietuviai. Tų pat metų rudenį, kai studentų priėmimas pirmą kartą vyko Šiauliuose, į Prekybos institutą įstojo 84 studentai. 1940 m. pavasarį jį baigė 24 studentai, o ne apie 40, kaip nurodoma minėtame C. Mančinsko darbe. Taigi per paskutinius dvejus buržuazijos valdymo metus Prekybos institutą baigė 62 specialistai¹⁶.

Institute buvo trys skyriai: bankinis, prekybinis ir konsularinis. Specializacija vykdavo trečiame kurse.

Institute dėstomos disciplinos buvo skirstomos į pagrindines ir pagalbines, ir pagal tai vertinamos balais. Prie pirmųjų buvo priskirta:

1. Individualėkonomika (bendrasis įmonių ūkio mokslas, prekybos, pramonės, kredito, transporto, uosto, laivų įmonės, draudimas ir kt.);
2. Sąskaitybą (buhalterija, kalkuliacija, įmonės statistika, sąmatos);
3. Prekybinė teisė ir konkursas, jūrų, pramoninė, finansinė ir konsularinė teisės;
4. Prekių mokslas ir prekių technologija;
5. Užsienio kalbos (anglų ir vokiečių privalomos);
6. Prekybininko technika (mašinraštis, stenograflja, prekybinis skaičiavimas, korespondencija, biuro organizavimas ir vedimas, finansinė matematika).

Prie pagalbinių mokslo dalykų buvo priskiriama politinė ekonomija (socialekonomika), ekonominė politika, ūkio istorija, ūkio geografija, viešoji statistika, finansų mokslas, civilinė teisė ir procesas, tarptautinė viešoji ir tarptautinė privatinė teisė, valstybinė ir administracinė teisė, kooperacija¹⁷.

Retkarčiais buvo keliamos idėjos sujungti Prekybos institutą, ypač pastarajam persikėlus į Šiaulius, su Universiteto Teisių fakulteto Ekonominiu skyriumi¹⁸. Šiems klausimams tirti švietimo ministras sudarė specialią komisiją iš Universiteto, Finansų ministerijos ir Prekybos instituto atstovų, kuri posėdžiavo 1939 metų pavasarį ir rudenį. Buvo prieita prie nuomonės, kad abiejų aukštųjų mokyklų mokymo programos ir tikslai yra skirtingi. Universiteto minėtasis skyrius rengė darbuotojus darbui magistratūros ir administracijos srityse, o Prekybos institutas — tiesiogiai darbui įmonėse¹⁹. Nors siūlymų likviduoti Prekybos institutą pasitaikydavo ir vėliau, bet oficialiai šis klausimas nebuvo svarstomas.

Pirmaisiais veiklos metais Prekybos institutui buvo nelengva komplektuoti dėstytojų personalą. Tačiau į Šiaulius jau atvyko susiformavusio kolektyvo branduolys. Jį nuolat papildydavo geriausi baigę institutą kadrai. Kai kuriems dalykams dėstyti per visą instituto gyvavimo laikotarpį buvo kviečiami dėstytojai valandininkai iš Kauno ir Klaipėdos. Iš Klaipėdos į Šiaulius persikėlė beveik visi instituto dėstytojai, tik šeši valandininkai pasiliko hitlerininkų okupuotoje Klaipėdoje.

Šiaulių instituto rektoriumi buvo Lietuvos buržuazinės valstybės ir visuomenės veikėjas Ernestas Galvanauskas, mokėsis Peterburgo kalnakasybos institute, po to įsigijęs Lieže (Belgija) kalnakasybos ir elektros inžinieriaus diplomus, dirbęs Serbijoje ir Prancūzijoje. E. Galvanauskui tapus finansų ministru ir persikėlus į Kauną, rektoriumi tapo Mečys Kęstutis Sipavičius. Jis, kaip ir didžioji dalis instituto dėstytojų, mokslus buvo baigęs užsienyje — Antverpeno aukštojo prekybos instituto (*Institut Supericur de Commerce*) komercinius ir konsularinius skyrius. Vitas Statkus, Vytautas Staugaitis, Henrikas Valavičius buvo baigę Vienoje Aukštąją pasaulinės prekybos mokyklą (*Hochschule für Welthandel*). Tokią pat mokyklą Leipcige buvo baigęs Jurgis Jakubonis bei Balys Marcilionis, kuris po to dar baigė Leipcigo universitetą ir Graco universitete apgynė daktaro disertaciją. Juozas Sakalauskas filosofijos daktaro diplomą gavo Berlyno universitete. Tame pat universitete studijavo ir Martynas Anysas, po to jis dar mokėsi Hamburgo universitete, kur apgynė teisės daktaro disertaciją. Grigas Valančius buvo baigęs Vienos universitetą, o Jonas Kazimieras Gasiūnas — Filadelfijos universiteto (*Temple University*) komercijos mokyklą ir po to ten pat studijavęs istoriją bei anglų kalbą.

Be privalomųjų kalbų (anglų ir vokiečių), kuriomis Prekybos institutą baigęs studentas privalėjo laisvai kalbėti ir sugebėti susirašinėti, buvo dėstoma rusų, prancūzų, ispanų ir trumpą laiką italų kalbos. Kalbų dėstytojais dirbo ne tik vietiniai dėstytojai, bet ir užsieniečiai: Didžiosios Britanijos pilietė A. Dž. Kroford (Crawford), Vokietijos pilietis H. J. K. Vesolekas (Wessoleck), Prancūzijos — Ž. Matorė. Dėstytoja valandininkė buvo priimta ir Italijos pilietė profesorė E. Badiali. Pastarajai atlyginimą

mokėjo Italijos vyriausybė²⁰. Ž. Matorė reiškėsi Lietuvos kultūriniame gyvenime ir kaip dailininkas.

Visą laiką institute bendrąją ūkio istoriją ir Lietuvos ūkio istoriją dėstė istorikas Konstantinas Avizonis.

Atkūrus Tarybų valdžią Lietuvoje, darbas Šiaulių Prekybos institute nenutrūko; darbas ir einamųjų mokslo dalykų programos buvo reformuota, pritaikyta prie naujų socialistinės santvarkos reikalavimų. Pasibaigus mokslo metams, 1940 m. vasarą, respublikos spaudoje pasirodė skelbimų, kviečiančių stoti į Šiaulių prekybos institutą²¹. Rudenį, atsiliepdami į šiuos kvietimus, į pirmąjį kursą įstojo 114 studentų²². Tačiau Prekybos institute, kaip ir kitose aukštosiose mokyklose, įvedus mokestį už mokslą dvarininkų, žemvaldžių, pramonininkų, prekybininkų nacionalizuotų įmonių savininkų vaikams, dalis studentų iš instituto išstojo.

Keitėsi dėstytojai, tačiau pagrindinis jų branduolys išliko. 1940 m. spalio mėn. į institutą dėstyti buvo pakviesti iš darbininkų ir vargingųjų valstiečių kilę absolventai — asistentais pradėjo dirbti V. Germanas, A. Oransas, J. Ramanauskas. Dėstytojų lygiui kelti tais pat metais buvo suorganizuotas ratelis Komunistų partijos istorijai studijuoti. Jam vadovavo P. Buchačiarskis²³. 1941 m. pavasarį Lietuvos TSR prekybos instituto, kaip ir visų Tarybų Lietuvos aukštųjų mokyklų, mokomojo ir pagalbinių mokomojo personalo kategorijos buvo prilygintos kitų TSRS aukštųjų mokyklų tokio personalo kategorijoms. Balandžio 25 d. Lietuvos TSR finansų liaudies komisaro Juozo Vaišnoro įsakymu septyniems instituto dėstytojams (M. K. Sipavičiui, V. Staugaičiui, J. Jakuboniui, D. Gecui, H. Valavičiui, J. Gasiūnui, K. Palčiauskui) buvo pripažinti moksliniai kandidatų laipsniai. Iš viso buvo patvirtinta 17 mokslo darbuotojų. Balandžio 26 d. instituto tarybos posėdyje buvo patvirtinti naujai įsteigtų katedrų vedėjai:

marksizmo-leninizmo — P. Buchačiarskis;
politinės ekonomijos — A. Oransas;
pramonės ekonomikos — M. K. Sipavičius;
prekybos ekonomikos — V. Staugaitis;
apskaitos — J. Jakubonis;
teisės — D. Gecas;
kalbų — J. K. Gasiūnas.

Institute prasidėjo ir naujas visuomeninis gyvenimas. 1940 m. rugsėjo 1 d. institute oficialiai nustojo veikusios ateitininkų, tautininkų (Herkus Mantas), varpininkų (Granitas) ir kitos buržuazinėje Lietuvoje susikūrusios organizacijos. Tų pat metų pabaigoje institute įsisteigė komjaunimo organizacija²⁴. 1940 m. lapkričio 6 d., dalyvaujant instituto tarybos pirmininkui, profesūrai, Komunistų partijos ir studentų atstovams, įvyko Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 23-ųjų metų minėjimas. Šiai šventei paminėti spalio 31 d. apie 200 studentų, mokslo ir administracijos darbuotojų padėjo valstiečiams nuimti derlių Šilėnų geležinkelio stoties apylinkėse; pasiskirstę į brigadas ir tarpusavyje lenktyniaudami, jie nuėmė apie 3 ha cukrinių runkelių²⁵.

Tarybų valdžios metais buvo parengtas projektas institutą pertvarkyti į Lietuvos TSR valstybinio ūkio institutą, parengtas jo statutas²⁶. Tačiau prasidėjo karas, ir šis, kaip ir daugelis kitų sumanymų, liko neįgyvendintas.

Hitlerinės okupacijos sąlygomis institutas dar veikė iki 1943 m., kai okupantai vokiečiai institutą uždarė kartu su kitomis Lietuvos aukštosiomis mokyklomis. Pusiau legaliai jis veikė iki 1944 metų²⁷.

Nors kiekvienais metais institutą baigdavo apie 25—50 studentų, tačiau šios aukštosios mokyklos diplomą buvo galima gauti tik parašius ir sėkmingai apgynus diplominį darbą. Diplominis darbas būdavo baigiamas rengti jau po instituto baigimo. Tokių darbų apginta 1937 m.— 3; 1938 — 2; 1940 — 5; 1941 — 6; 1942 — 6; 1943 — 3; 1944 m.— 2. Iš viso Prekybos institute buvo apginti 29 diplominiai darbai, iš jų 22 darbai — Šiauliuose. Pirmąjį diplominį darbą, institutui persikėlus į Šiaulius, 1939 m. liepos 11 d. apgynė J. Lapšys, o paskutinis buvo apgintas 1944 m. gegužės 11 d. (V. Rocevičius „Metalų ir mašinų pramonė Lietuvoje“)²⁸.

Tarybinei Armijai išvadavus Lietuvą iš hitlerinų okupantų, aukščiausios kvalifikacijos prekybininkus respublikoje ėmė rengti Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultetas, kuriame nuo 1944 m. veikia prekybos ekonomikos katedra. Šiuo metu (nuo 1969 m.) aukštąjį išsilavinimą prekybininkai įgyja Vilniaus universiteto Prekybos fakultete.

¹ Mančinskas C. Studentų kontingentai ir specialistų išleidimas Lietuvos aukštosiose mokyklose buržuazijos valdymo metais.— Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Istorija, 1979, t. 19(2), p. 76—95.

² Zostautaitė P. Klaipėdos krašto ekonomika ir kultūra 1923—1939 m. 5. Aukštosios mokyklos.— MADA, 1974, t. 3, p. 117—126.

³ Bernotienė E. Svetimas ir kultūra Šiauliuose buržuazijos valdymo metais.— Kn.: Tarpmokyklinės mokslinės-metodinės konferencijos, skirtos V. Lenino 100-osioms gimimo metinėms, pranešimų medžiaga. Šiauliai, 1970, p. 20, 21.

⁴ Vyriausybės žinios, 1934, Nr. 458.

⁵ Finansų ministro 1939 m. kovo 28 d. raštas ministrui pirmininkui.— Lietuvos TSR centrinis valstybinis archyvas (toliau — CVA), f. 391, ap. 5, b. 729, l. 217.

⁶ Rektoriaus E. Galvanausko raštas finansų ministrui gen. Sutkui.— Ten pat, l. 199.

⁷ Pro memoria: Prekybos institutui pastato klausimas.— Ten pat, l. 51.

⁸ Inž. E. Manomaičio pareiškimas Finansų ministerijai.— Ten pat, l. 44.

⁹ Prekybos instituto ir Prekybos mokyklos rūmų Šiauliuose statybos komisijos posėdžio protokolas Nr. 7.— CVA, f. 123, ap. 1, b. 793, l. 5.

¹⁰ 1939 metų baigiamųjų ir keliamųjų egzaminų rezultatai.— Ten pat, f. 391, ap. 5, b. 729, l. 120—123.

¹¹ Prekybos instituto statutas (su pakeitimais, persikėlus į Šiaulius). Klaipėda, 1935, p. 11.

¹² Finansų ministerijos einančio reikalų vedėjo pareigas V. Gedvilo 1940 m. vasario 10 d. raštas.— CVA, f. 123, ap. 1, b. 788, l. 1, 2.

¹³ Rektoriaus E. Galvanausko 1939 m. sausio 13 d. raštas finansų ministrui J. Indrašiuui.— Ten pat, f. 391, ap. 5, b. 729, l. 236, 237.

¹⁴ Prekybinės studijos prekybos centre: Prekybos institutas Klaipėdoje. Klaipėda, B. m., p. 13.

¹⁵ Prekybos instituto 1938/1939 mokslo metų studentų (1939, gegužis) sąrašas.— CVA, f. 391, ap. 5, b. 729, l. 209, 210.

¹⁶ M. K. Sipavičiaus kalba 1939 m. imatrikuliacijos iškilmėse.— Ten pat, b. 787, l. 29; Prekybos instituto Tarybos pirmininko docento Sipavičiaus kalba atidarant iškilmingą imatrikuliacijos akto posėdį (1940 m.).— Ten pat, l. 84. Mančinskas C. Min. veik., p. 88, 91.

¹⁷ Pro memoria: Prekybos institutui pastato klausimas.— CVA, f. 391, ap. 5, b. 729, l. 52, 53.

¹⁸ XX amžius, 1939, gruodžio 6, Nr. 281; Ekonomika, 1940, Nr. 1, p. 6; Lietuvos žinios, 1940, balandžio 19, Nr. 88, p. 5.

¹⁹ Vytauto Didžiojo universiteto Teisių fakulteto ir Prekybos instituto tikslai.— CVA, f. 391, ap. 5, b. 729, l. 36.

²⁰ Rektoriaus E. Galvanausko 1938 m. sausio 29 d. raštas ministrui pirmininkui ir finansų ministrui J. Tūbeliui.— Ten pat, l. 249.

²¹ Darbo Lietuva, 1940, rugpjūčio 16, Nr. 56, p. 8.

²² Prekybos instituto Tarybos pirmininko docento Sipavičiaus kalba atidarant iškilmingą imatrikuliacijos akto posėdį (1940 m.).— CVA, f. 123, ap. 1, b. 787, l. 84.

²³ Buvusio Šiaulių prekybos instituto auklėtinio ir dėstytojo V. Germano atsiminimai, 1983 m.

²⁴ Ten pat.

²⁵ Prekybos institutas talkininkauja valstiečiams.— CVA, f. 123, ap. 1, b. 787.

²⁶ LTSR valstybinio ūkio instituto Šiauliuose statutas (projektas). Ten pat, f. 391, ap. 5, b. 729, l. 600—613.

²⁷ Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. V., 1968, t. 2, p. 913.

²⁸ Diplominiams darbams vertinti posėdžių protokolai.— CVA, f. 123, ap. 1, b. 791, l. 1—53.

ИНСТИТУТ ТОРГОВЛИ В ШЯУЛЯЙ И ЕГО ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ (1939—1944)

А. ВИСОЦКИС

Резюме

В 1939 г. гитлеровская Германия захватила Клайпеду. Все литовские учреждения были эвакуированы. Институт торговли был переведен в г. Шяуляй, где свою работу начал 1 мая 1939 г. и действовал здесь до 1943 г., когда оккупационные власти Германии закрыли его, как и все высшие учебные заведения Литвы. Защита дипломов в полуполюгальной обстановке продолжалась до 1944 г.

На основании архивных данных автор статьи анализирует следующие основные вопросы: 1. Переезд и начало работы института в г. Шяуляй. 2. Условия работы и учебы. 3. Уточнение числа студентов, получивших образование в институте, а также число студентов, защитивших дипломные работы. 4. Перемены в жизни института в связи с восстановлением Советской власти в Литве в 1940 г.